

Eliot, T. S.: Hamvazószerda

I.

Mert nem remélem hogy megfordulok
Mert nem remélek
Mert nem remélek új fordulatot
Hogy tehetséget, látókört cseréljek
Ilyesmire törekedni nem törekszem
(Öregedő sas szárnyat mért feszítsen?)
Miért sirassak
Szokott uralkodást, eltűnt hatalmat?

Mert nem remélem hogy tapasztalom
A jelen tűnő dicsőségét megint
Mert többé nem hiszem
Mert tudom hogy többé nem tudhatom
Milyen az egy igaz tűnékeny hatalom

Mert nem iszom már soha sem
Ott hol fa virágzik, forrás fakad, mert semmi se lesz megint

Mert tudom az idő mindig idő
S a tér csak tér és mindig az
S ami létezik csak az időben létező
S csak a térben igaz
Örülök hogy olyanok amilyenek a dolgok
És lemondok az áldott arcról
S a hangról is lemondok
Mert nem reméltem hogy visszafordulok
Hát örülök, mivel szerkesztenem kell valamit
Aminek örüljek

S imádkozom Istenhez hogy könyörüljön mirajtunk
És imádkozom hogy feledni tudjam
Mindazt amit túlvitatok magamban
S túlmagyarázok
Mert megfordulni többé nem remélek
E szavak feleljenek
Azért amit tettem s már ne tegyek
Ne legyen túl nehéz mirajtunk az ítélet.

Mert többé ez a szárny nem repül sohasem
De mint szelelőlapát veri csak
A levegőt mely immár ritka, száraz
Szárazabb ritkább mint az akarat
Taníts minket törődni, nem törődni
Taníts minket ülni csöndesen.

Könyörögj érettünk bűnösökért most és halálunk óráján
Könyörögj érettünk most és halálunk óráján.

II.

Hölgyem, három fehér leopárd ült egy borókafenyő alatt
A nappal hűvösében torkig jóllakottan
Lábammal szívemmel májammal s azzal ami betölté
Kiürült koponyám kupoláját. S monda Isten

Megélednek-é e tetemek? megélednek-é
E tetemek? És az ami betölté
A tetemeket (melyek már kiszáradtak volt) így szólt ciripelve:

Mert jó ez a Hölg
És mert gyönyörű és mert
Tiszteli a Szűzet elmélkedésben,
Világosságunk felragyog. És én, aki titokban vagyok itt
Tetteimet felajánlom a feledésnek és az én szerelmemet
A sivatag ivadékainak s a tök termésének.
Ez majd megújítja
Jonhaimat s a szememnek rostjait és leopárdok kiokádta
Megmérhetetlen részeimet. A Hölg visszavonult
Fehér ruhában, szemlélődésre, fehér ruhában.

Csontok fehérsége váltson meg feledésre.
Nincs bennük élet. Ahogy én feledve vagyok
S feledve kívánnék lenni, úgy feledni kívánnék
Ily áhitatban, eltökélt akarattal. S monda Isten
Jóslatot mondj a szélnek, csak a szélnek, mert úgyis csak
A szél figyel rád. S daloltak ciripelve a csontok
Szöcskezenével, szólván

Némaságok Hölgye
Nyugodt és csüggedő
Zilált egészség
Emlékezés rózsája
Feledés rózsája
Elalélt életadó
Meggyötört nyugtató
Magányos rózsa
A Kert maga immár
A szerelmek vége

Kínok elégje
Hol szűnik a reménytelen
S a keserült kínú
Betelt szerelem
A sehova-út
A végtelen ide befut
Befejeződik minden
Ami befejezhetetlen
Szótlan beszéd és
A nincs-beszéd szava
Hála az Anyának
A Kertért
Mely a szerelmek vége.

A borókafenyők alatt énekeltek a csontok, szétszórtan és ragyogva
Örülünk, hogy szétszórattunk, nem voltunk egymás javára,

Egy fa alatt a nappal hűvösében, az áldott homokban,
Megfeledkezve magukról és egymásról, egyesülten
A sivatag nyugalmában. Ez a föld, melyen

Osztottok majd sorshúzás útján. És sem az egység,
sem az osztózás
Nem számít. Ez az a föld. Miénk az örökség.

III.

Az első fordulón, föl a második emeletre
Megfordultam és láttam ott alant
Ugyanazon alakot a korlátra tekeredve
A gőz alatt a bűzben igyekezve
Küzdött az emeletek ördögével
Ki a remény s a kétség arcát viselte.

A második fordulón, föl a második emeletre
Ott hagytam őket tekeredve, fordulva alant;
Az arcok eltűntek, a lépcső sötétbe hullva
Párás volt, csorba, mint öreg ember szája nyáladzik, örökre.

Vagy mint vén cápa reszelős torka.

Az első fordulón, föl a harmadik emeletre
Hornyolt ablak hasasodott mint a fügefa gyümölcse
S a virágzó galagonya egy legelős táj mögött
A szélesvállú alak, aki zöldbe, kékbe öltözött,
Antik fuvolával a májusidőt bűvölte.
A zilált haj édes, a barna haj, a szájára zilálva,
Barna haj és orgona fürtje;
A mulatás, a fuvolaszó, a szellem szünetei, léptei, föl a harmadik emeletre,
Tünedezve, tünedezve; az erő, mely reményen és kétségen túlra vetve

Kapaszkodik a harmadik emeletre.

Uram, én méltó nem vagyok
Uram, én méltó nem vagyok
de mondom a szót, melyet szólnom adatott.

IV.

Ki erre járt lilák s lilák között
Ki erre járt
A zöldek sokféle sorain át
Ki Mária színét viselte, a kéket és fehéret
S köznapi dolgokról beszélgetett
Nemtudva ismerője az örök szenvedésnek
Ki ott ment a lépteikhez vegyítve lépteit
Ki akkor erőt adott a forrásoknak s a patakoknak életet

A száraz sziklának hűvöset, szilárdságot a homoknak
Kékjében a szarkalábnak, kékjében Mária színének

Sovegna vos

Ím közbejönnek az évek, elemelve
Viszik a hegedűket, fuvolákat, visszanyerve
Azt, ki az álom s az ébredés között suhan át, magára tekerve

Omló, fehérlő fényt, az omlót.
Új évek jönnek, visszanyerve
Könnyek sugárzó felhőjén keresztül, az évek visszanyerve
Új verssel a régi rímet. Visszaváltják
Az időt. Visszaváltják
Magasabb álom megfejtetlen látomását,
Míg ékszerrel rakott egyszarvúk vonszolják arra az arany tabernákulumot.

A néma nővér kék s fehér lepelben
A borókafenyők között, a hangtalan fuvolájú

Kerti isten mögött lehajtotta fejét s a jelet veté, de szót se szólt
De a forrás fölszökött s lezengett a madár
Váltsd meg az időt megváltod az álmot
A ki nem ejtett, meg nem hallható szó zálogát

Míg a szél ezernyi suttogást remegtetett a borókafenyőkről

S minekutána e számkivetésünk

V.

Ha az elvesztett szó elveszett, ha az elpazarolt szó elpazaroltatott

Ha a nem hallható ki nem ejtett
Szó ki nem ejtetett, nem hallatott;
A ki nem ejtett szó, a Szó, amely nem hallható,
A szó nélküli Szó még mindig az a Szó, mely él

A világban, ez a világító;
S a fény süttött sötétben és
A Világ ellen ez a csillapíthatatlan szó még örvényt forgató
S középpontjában ott a néma Szó.

Ó, én népem, mit tettem tevéled.

Hol léssen a szó megtalálható, hol fog a szó
Felhangzani? Nem itt, hol nincs elég csönd
Nem a tengeren vagy a szigeteken, s nem is
A szárazföldön, a sivatagban vagy az esőzónában
Mert azoknak, akik sötétben járnak
Nappal és éjszakának idején
Nem ez az idő való és nem is ez a hely
Nem a kegyelem helye ez azoknak, akik kerülik az arcot

Nem az örvendezés ideje azoknak, akik körül zajongnak s akik megtagadói a hangnak

A fátylas nővér könyörög-e értük
Akik sötétben járnak, akik téged választottak s veled szembeszállnak,
Akik marcangolódnak az évszak és az évszak, idő s idő között,
Óra meg óra, szó és szó, erő s erő közt, azokért, kik várnak
Sötétben? A fátylas nővér könyörög-e majd
A gyermekekért a kapu előtt
Kik nem akarnak szökni s nem tudnak könyörögni:
Könyörödj értük akik választanak és szembeszállnak.

Ó, én népem, mit tettem tevéled.

Könyörög-e a fátylas nővér a sovány fák
Közt azokért, akik őt újra és újra bántják
S megnemadásukat rettegve bánják
S igent mondanak a világ előtt és nemet a sziklák között
A végső sivatagban a végső kék sziklák között
A kert sivatagában a szomszéd sivatagának kertjében
A fonnyadt almának magját kiköpvén.

Ó, én népem.

VI.

Bár nem remélem hogy megfordulok
Bár nem remélek
Bár nem remélek új fordulatot
Haszon és veszteség közt ingadozva járok
E kurta közben, ahol átfutnak az álmok

Születés, meghalás közt ez álmokjárta félhomályban
(Áldj meg, atyám) bár nem kívánom, hogy mindezt kívánjam
Nyitott ablaktól gránitpart felé

Fehér vitorlák szállnak tengerekre, még tengerekre szállnak
Töretlen szárnyak
S az elveszett szív megkeményszik és vigad
Örvendezve az elveszett orgonáknak s a tenger elveszett hangjainak

S a gyarló szellem éled s lázad újra
Mert az elgörbült aranypálcikát s az elveszett tengerszagot akarja

Éled hogy visszanyerje még
A fürj pitypalatyát s a bukdosó lilét
S a szem vakon teremtvé tapogat

Kitöltve ivor kapuk közt üres alakzatokat
És a szagtól a homokos föld sós zamata ébredéz

A meghalás meg a születés között a feszültség ideje ez
Magányosság helye hol összefut három álom
A kék sziklák övezte tájon
De ha a borókafáról remegő hangok elhalnak a csendben
A másik boróka remegése feleljen.

Áldott nővér, szent atya, ki lelke a forrásnak, lelke vagy a kertnek,
Ne tórd, hogy hamissággal hitessük magunkat
Taníts minket törődni nem törődni
Taníts meg ülni csöndesen
Még e sziklák között is

Békességünk az Ő akaratában
És még e sziklák között is
Nővér, anya
És lelke a folyónak, lelke az óceánnak,
Ne légyen tőlem elrekesztve orcád

S a kiáltásom jusson el Tehozzád

(Ford.:Vas István)

*

Sawyer Frank

Gondolatok T. S. Eliot Hamvazószerda című verséről*

Mert most van az esztendő fordulója ...az ég madarai... „ismerik idejüket” és pontosan érkeznek vissza. Most, amikor minden fordul, hadd válhassék ez az Istenhez fordulás idejévé.
Lancelot Andrewes, Igehirdetés Hamvazószerdára, 16191

Bevezetés: a „megfordulás” témája

A vers címéből kiderül az olvasó számára, hogy vallásos meditációt tart a kezében. Segít a vers megértésében, ha tudjuk, hogy a hamvazószerda az egyház történelme során a megtérés és a megújulás kérdéseivel fonódott össze. A nyugati egyház már a negyedik században böjti időszakként tartotta számon a húsvét előtti negyven napot – Krisztus negyvennapos pusztai böjtölésének analógiájára (Mt 4,2). A negyvennapos böjtbe nem számítanak bele a vasárnapok, így hamvazószerda – mint a böjti időszak első napja – a húsvétvasárnap előtti hetedik héten kezdődik.

A versben félreérthetetlen az a gondolat, hogy a megtérőnek arccal az örökkévalóság felé hátat kell fordítania a mulandónak. Az igaz önvizsgálat lelkületével Eliot böjti témája arra emlékeztet, hogy a megfordulás (megtérés) soha nem egyszeri és végleges, hanem újból és újból meg kell ismétlődnie. A vers megértésében az is segít, ha tudjuk, hogy annak írásakor (1927-ben) Eliot az anglikán egyház újonnan megkeresztelt tagja.² Ha felidézzük korábbi írásait, megállapíthatjuk, hogy most elfordul az „átokföldjén” élő életétől, és azok hiábavalóságától,

akik az „üresek” életét élik, lelki értelemben inkább holtak, mint élők, „imákat kövekké tördelik”, és akiknek „nincs más reménye”. Ezek a korábbi versek az Isten orcája előtti élet értelmétől messze eltávolodott, szekularizált emberiség helyzetét mutatták be. Most a költő felajánlja Istennek „halott csontjait” és erőtlenséget: „többé ez a szárny

nem repül sohasem / de mint szelelőlapát veri csak / a levegőt”³ ... Versét nevezték pszichoterápiás

költői vallomásnak⁴, amivel Eliot talán még egyet is értene, amennyiben a pszüchén az Isten-kereső lelket értjük.

A böjti időszak a híveket arra ösztönzi, hogy gondolkodjanak halandó, bűnös és megbocsátásra szoruló voltukról, lelki életútjukról és a Megváltótól kapott áldásokról. Az önvizsgálat időszaka ez, és egyben az Istenbe vetett bizalom és a Krisztus iránti hála megújítása, amiért legyőzte a bűnt és a halált. A Bibliában és egyes ókori kultúrákban a hamu a gyarlóságot,

az esendőséget, a gyászt, a bűnt és a halált, ugyanakkor a megtérést is jelképezte. A hamut a megtisztulással is társították, mivel a szappankészítés és egyéb orvosi készítmények alapanyaga is volt. Böjti időszakban, ahogy a kereszt jelét hamuval kenték fel a hívek homlokára, az többféle vonatkozásban is utalt a megtérésre és a megújulásra. A megkenés során a lelkipásztor olyan Igét mondott, mint például: „Titeket is életre keltett, akik halottak voltatok vétkeitek és bűneitek miatt... minket is, akik halottak voltunk a vétkek miatt, életre keltett a Krisztussal együtt”(Ef 2,1 és 5); vagy „Bizony por vagy, és vissza fogsz térni a porba!” (1Móz 3,19). Az ó-ember haldoklása központi téma Eliot versében, mint ahogyan az új útra térés (a megtérés) is. Hamvazószerdán vagy a böjti időszakban gyakorta idézett szövegrész

Jóel prófétától egy szakasz, amely az isteni híváshoz való vissza- és megtérésről, a kegyelemmel és irgalommal teljes Isten megtalálásáról – és Isten hozzánk fordulásáról is szól:

„De még most is így szól az Úr:

Térjete meg hozzám teljes szívvel,

bőjtölve, sírva és gyászolva!

Szíveteket szaggassátok meg,

ne a ruhátokat,

úgy térjete meg Istenetekhez, az Úrhoz!

Mert kegyelmes és irgalmas ő,

tűrelme hosszú, szeretete nagy...

Ki tudja, hátha most is megbánja, és áldást hagy maga után?”

(Jóel 2,12kk)

* Megjelent magyar és angol nyelven: Sárospataki Füzetek (2008/2): 47-64,65-82.

1 Eliot gyakran olvasta és idézte Andrewes püspököt (1555-1626), verseiben sűrűn használt fel tőle vett kifejezéseket és szójátékokat.

2 Eliot megtéréséről vö. Lyndall Gordon, „Conversion”, in: Eliot’s Early Years (Oxford University Press, 1977);

újabb kiadás in: Harold Bloom (szerk.), T. S. Eliot – Modern Critical Reviews (New York, Chelsea House Publisher, 1985).

3 Vas István fordítása.

4 Dennis Brown, „T. S. Eliot’s Ash-Wednesday and Four Quartets: Poetic Confession as Psychotherapy”, in: Literature & Theology 17 (2003/1).

forrás és folytatás: <http://srta.tirek.hu/data/attachments/2011/01/25/hamvazoszerda.pdf>